

RITUALER I JØDEDOMMEN

1. Loven

Jødedommen kan siges at være en lovreligion, og et væsentligt aspekt af Torah er den jødiske lov og sædvane kaldet *halacha*. *Halacha* er udgjort af love og regler som angår landbrugsdyrkelse, fester og helligdage, familieret, civil- og strafferet, renhedsforskrifter, ægteskab, spiseregler, etisk adfærd og meget andet. Rabbinerne har traditionelt udledt 613 overordnede på- og forbud (*mitzvot*) fra Torah, som jøder er forpligtede til at følge. En stor del af de 613 *mitzvot* er dog ikke aktuelle, da de er knyttet til Templet i Jerusalem.

Jødedommen er tilmed en handlingsreligion, hvilket vil sige at den jødiske lov kommer med handlingsforskrifter til alle livets forskellige aspekter og er dermed med til at retvise mennesket, både i sin omgang med andre mennesker og i dets gudsforhold.

En central del af den jødiske lov er spiseforskrifterne, *kashrut*. Mad i overensstemmelse med de jødiske spiseregler er *kosher* eller egnet, mens mad der ikke er kosher anses for at være uegnet eller *treifah*. Selvom et dyr er egnet til at blive spist, skal det, for at være kosher, også slagtes efter særlige forskrifter. Den rabbiniske litteratur har fastlagt, hvordan disse principper bedst overholdes med detaljerede retningslinjer. Reglerne omfatter alt lige fra slagtning til udskæring og tilberedning. Blandt andet skal egnede landdyr have splittede hove og tygge drøv, mens fisk skal have synlige finner og skæl, og mælkeprodukter og kødprodukter må ikke opbevares, tilberedes eller spises sammen. I jødedommen lovsiges måltidet inden og efter, man spiser.

2. Etik og moral

De jødiske love skaber de institutionelle rammer for et retfærdigt samfundsliv, men mennesket tilskrives en fri vilje og har derfor en forpligtigelse til at handle moralsk.

Ifølge den jødiske tradition antages det, at mennesket er frit til at træffe valg og handlinger. Mennesket er født med en drift til at gøre godt (*yetzer haTov*) så vel som en drift til at gøre ondt (*yetzer haRa*). Friheden til at træffe valg har stor betydning, da man i jødedommen tror på, at Gud tildeler løn og straf i efterlivet alt afhængig af ens adfærd i denne verden.

Den jødiske etik kan siges delvist at basere sig på en række særegne, moralske værdier og dels på det jødiske folks historiske erfaring. Af vigtige moralske værdier kan bl.a. sandfærdighed, retfærdighed, hengivenhed

(*chesed*), ydmyghed og medfølelse nævnes. Disse værdier manifesterer sig i handlinger såsom at give almisser (*tzedakah*) eller afstå fra ond tale (*lashon hara*).

Den jødiske moralske bevidsthed er også formet af det jødiske folks historiske erfaring som slaver og fremmede i Egypten. Det står for eksempel i Torah: "I skal elske den fremmede, for fremmede har I selv været i Egyptens land" (5. Mos. 10). Man er altså forpligtet til at komme samfundets svage – "den faderløse, enken og den fremmede" – til hjælp og undsætning.

3. Den jødiske kalender og helligdage

Det jødiske døgn varer fra solnedgang til solnedgang, som følge af beskrivelsen i skabelsesberetningen: "Det blev aften, det blev morgen...". Det betyder, at alle jødiske helligdage begynder om aftenen.

I løbet af en almindelig dag, vil de tre daglige bønner – morgenbønnen *shacharit*, eftermiddagsbønnen *mincha*, og aftenbønnen *maariv* – foretages på hebraisk. Gudstjeneste foregår normalt i synagogen og består af mindst ti voksne, jødiske mænd, en såkaldt *minjan*.

Den jødiske kalender er en såkaldt luni-solar kalender, der følger månen og tilpasses solen ved indskydelsen af en skudmåned syv gange i løbet af 19 år.

De jødiske helligdage er særlige dage i den jødiske kalender, hvor hændelser i den jødiske historie eller Guds forhold til sin verden, såsom skabelsen, åbenbaringen og forløsningen fejres.

Hver syvende dag fejres den tilbagevendende hviledag og helligdag, *shabbat*, som referer til Guds skabelse. Shabbat varer fra kort før solnedgang fredag til lørdag, hvor stjerner ses på himlen (*Teit hakochavim*). Shabbat spiller en vigtig rolle i den jødiske praksis og har en række love tilknyttet, blandt andet er det ikke tilladt at arbejde (*melacha*). Det indebærer blandt andet et forbud mod at lave mad, tænde og slukke for elektriske apparater eller rejse med transportmidler.

De tre valfartsfester, *Pesach*, *Shavuot* og *Sukkot*, fejres for dels at mindes de følgende historiske begivenheder - jødernes udgang fra Egypten, åbenbaringen af Torah på Sinai og de fyrre år, hvor israelitterne vandrede i ørkenen – og dels referer de til sæsonændringer i landbrugscyklussen.

Rosh HaShanah (Nytår) indleder en ti-dages lang bodsperiode i det jødiske år, som kulminerer i den store forsoningsdag, *Jom kippur*, der anses som den helligste dag i det jødiske år.

Udover de mosaiske helligdage, der nævnes eksplicit i Torah, er der en række eftermosaiske hellig- og mærkedage i den jødiske kalender, blandt andet *Purim*, *Chanukah*, *Tu BiShvat* og *Jom Ha'Atzmaut*, samt en række fastedage, så som Tzom Gedaliah, 10. Tevet, Ta'anit Esther, 17. Tammuz og 9. Av, hvoraf mange mindes Templets ødelæggelse.

4. Livsritualer

Gennem et jødisk liv markeres livsbegivenheder med forskellige ritualer. Helt centralt står omskæringen af det jødiske drengbarn på ottendedagen efter hans fødsel, som beskrevet i Første Mosebog. *Brit milah* (omskæringspagten) markerer pagttegnet mellem Gud og det jødiske folk og ved omskæringen modtager drengbarnet sit jødiske navn.

Der er tradition for at holde navngivningsfest for den jødiske pige i synagogen kort efter hendes fødsel.

Når den jødiske pige fylder tolv år og når den jødiske dreng fylder tretten, bliver de henholdsvis *bat* og *bar mitzvah*. *Bat- og Bar mitzvah* markerer, at de jødiske børn er blevet religiøst myndige og dermed forpligtede på selv at følge den jødiske lov, *Halacha*.

Der findes forskellige måder at fejre pigernes overgang til dette voksne ansvar. Mange familier markerer begivenheden i synagogen den første lørdag efter pigens tolvårs fødselsdag. I Københavns synagoge holder pigen en tale for menigheden efter selve gudstjenesten.

I en del europæiske lande har man valgt at markere overgangsriten på samme tidspunkt som konfirmationen foregår i det omkringliggende samfund. Denne ceremoni kaldes i Danmark for *Bat chajil*, og den er et alternativ til den individuelle *bat mitzvah*. I løbet af året modtager pigerne religionsundervisning. Afslutningen på denne undervisning markeres med højtideligheden i synagogen.

Når en jødisk dreng fylder tretten år, betragtes han som religiøs forpligtet på samme måde som voksne mænd. Han er *bar mitzvah* – ”søn af buddet”. Hvis han ønsker det, bliver han kaldt op for at læse højt fra Torah i synagogen på den første shabbat efter hans fødselsdag. Drengen læser som regel en del af ugeafsnittet af Torah højt for menigheden i synagogen. For at kunne gøre dette, modtager drengen

undervisning i året inden. Efter sin *bar mitzvah* kan han regnes med i *minjan*, den gruppe på 10 mænd, som er et minimum for at kunne holde en jødisk gudstjeneste. For første gang i sit liv kan han også bede med *tefillin*, de traditionelle bederemme.

En hjørnesteen i den jødiske religion og de jødiske ritualer angår familien og familielivet og det anses for en religiøs gerning at få børn. Både ægteskab og skilsmisse er i jødedommen juridiske institutioner. Vielsesritualet foretages under en bryllupshimmel (*chuppah*), hvor bruden modtager en ring af gommen og en *ketubah*, dvs. en slags bryllupskontrakt under tilstedeværelsen af to vidner

Efter et dødsfald, begraver man den afdøde så hurtigt som muligt. I ugen efter dødsfaldet sidder den nærmeste familie *shiva*, hvilket vil sige, at de sørger over den afdøde og modtager besøg fra familie, venner og bekendte.

I jødedommen er der tradition for evig gravfred. Det betyder, at begravelsespladser ikke må nedlægges. Dette er grunden til, at der stadig findes ti jødiske begravelsespladser i provinsen, selvom de ikke er i brug.